

Representation of Identity in the Discourse of Neo-Modernist Political Islam After the Islamic Revolution of Iran

Abbas. Nejati Manzari¹, Hamid. Saeedi Javadi^{2*}, Ali Asghar. Davoudi²

¹ PhD Student, Department of Political Science, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran

² Assistant Professor, Department of Political Science, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran

* Corresponding author email address: hsaeedijavadi@gmail.com

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Nejati Manzari, A., Saeedi Javadi, H., & Davoudi, A. A. (2024). Representation of Identity in the Discourse of Neo-Modernist Political Islam After the Islamic Revolution of Iran. *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*, 3(1), 406-423.

© 2024 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

The Islamic Revolution of Iran in 1979 brought about extensive transformations in various political, social, and cultural arenas of Iran. One of the most significant of these transformations was the change in the dominant discourse and the representation of national and Islamic identity. In this regard, the discourse of neo-modernist political Islam played a pivotal role in shaping collective identity. The present article, with the aim of explaining the representation of identity in the discourse of neo-modernist political Islam and using a descriptive-analytical research method, has reached these results: The Islamic Revolution, by emphasizing the revival of Islamic values and the reinterpretation of religious teachings, attempted to direct Iranian society towards an authentic Islamic identity. This led to changes in laws, education, and people's lifestyles. Identity in the discourse of neo-modernist political Islam is represented as a religious-national identity that is based on the semantic reconstruction of the concepts of Islam and nationalism. This identity seeks to adapt to the needs of the modern world and democratic values, but at the same time faces the challenges of traditionalism. In the discourse of neo-modernist political Islam, political identity acts as a tool for legitimizing political power and explaining Iran's position in the Islamic world and the international community.

Keywords: Identity, Discourse, Political Islam, Islamic Revolution, Neo-Modernism.

EXTENDED ABSTRACT

Neo-modernism adopts a selective approach to modernity, integrating elements deemed compatible with core Islamic principles. It posits that Islamic thought, as expressed through various theological, philosophical, and legal discourses, is historically contingent and therefore subject to ongoing critique and reinterpretation (Feyzabadi, 2013). This inherent characteristic allows for critical examination of Muslim intellectual and political experiences in light of evolving temporal and spatial contexts.

A key aspect of neo-modernism in the Islamic world, as highlighted in this study, is its inherently religious dimension, resulting in a relative rather than an absolute break from established traditions (Soltani, 2005). Neo-modernists believe that the scientific and technological advancements of Western modernity can be adopted and adapted by Muslims without compromising their cultural identity. This study identifies key concepts articulated by neo-modernist discourse, including the ideal of Islamic government, the emphasis on rationality, the need for reform of tradition, the struggle against colonialism and despotism, the pursuit of a progressive Islamic society (often termed Islamic modernity), the importance of popular sovereignty, and the principle of consultation (*shura*). Other significant concepts explored within this discourse include philosophy, the opposition to intellectual stagnation, the principle of public interest (*maslaha*), the necessity of independent legal reasoning (*ijtihad*), the adoption of modern tools and methods, the embrace of new sciences, the pursuit of independence, and the establishment of law and freedom. These interconnected concepts, as this study argues, shape the neo-modernist understanding of reality and provide a framework for action.

This study emphasizes that neo-modernist political Islam has played a pivotal role in shaping Iranian-Islamic identity in the post-revolutionary era. This discourse has sought to define an independent and self-reliant identity for Iran rooted in Islamic values. However, as this study demonstrates, this discourse has faced various transformations and challenges, prompting the central research questions: How is identity represented within the discourse of neo-modernist political Islam? What factors have influenced the formation of this identity in the post-revolutionary context? What roles do religious and national identity play within this discourse? And how does this representation of identity differ from traditional discourses?

This study provides a comprehensive review of existing literature on political Islam to contextualize its own distinctive contribution. Several key studies are cited and analyzed: Jamshidi Rad & Mahmoudpanahi (2012) argue that the Islamic awakening in Iran and its subsequent influence on other Middle Eastern countries originated from conceptual and epistemological shifts within Islamic thought (Jamshidi Rad & Mahmoudpanahi, 2012). Pour Ahmadi Meybodi & Zolfaghari (2015) explore various models of political Islam and analyze their complex interactions with global politics, drawing a crucial distinction between political Islam and traditional forms of Islamic practice (Pour Ahmadi Meybodi & Zolfaghari, 2015). Safari (2013) delves into the historical emergence of political Islam concepts in contemporary Iran during the Pahlavi era (1941-1979), tracing their development and influence on Islamist thought and political action (Safari, 2013). Hosseinizadeh (2015, 2004) examines political Islam specifically within the Iranian context, highlighting its unique success in establishing a powerful government based on Islamic principles, a feat not replicated in other Muslim-majority countries (Hosseinizadeh, 2015; Hosseinizadeh, 2004).

This study distinguishes itself from previous research by focusing specifically on the formation and transformation of identity within the specific context of neo-modernist political Islam in post-revolutionary Iran. This focused approach allows for a more nuanced understanding of the complex identity-making processes occurring within a defined timeframe. By concentrating on the neo-modernist variant of political Islam, this study contributes significantly to a more refined understanding of recent intellectual and political developments within this field. The specific focus on identity transformations in the post-revolutionary period allows this study to offer valuable insights into the profound impact of the revolution on the emergence of new and evolving identities.

This study adopts a discourse analysis framework, defining discourse as a system of concepts, beliefs, values, and rules that govern a particular society or social group, shaping the ways individuals think, speak, and act (Bashir, 2006). This study emphasizes that discourses are not merely sets of ideas but are active social structures that actively construct, reinforce, or challenge individual and collective identities (Bahrampour, 1999). They provide frameworks for understanding and interpreting the world, assign meaning to events and phenomena, and function as potent tools for the exercise of power. This study highlights the dynamic and ever-evolving nature of discourses, with language serving as the primary medium for their creation, transmission, and transformation.

This study demonstrates that neo-modernist political Islam represents a complex attempt to reconcile Islamic principles with the realities and demands of the modern world. This approach emerged as a distinct intellectual and political force in the late 20th and early 21st centuries, particularly in the wake of the Iranian Revolution and subsequent political developments in other Muslim-majority countries (Rezvan, 2019). While acknowledging precursors like Ali Shariati and Abul Ala Maududi, this study focuses on the contemporary manifestations of neo-modernist political Islam, particularly its association with movements such as the Muslim Brotherhood and political parties like the Justice and Development Party in Turkey, which emphasize democracy, human rights, and political participation (Rezvan, 2019). This study highlights the key distinctions between neo-modernist political Islam and other approaches, including traditional Islam, radical Islam, and secular Islam.

This study identifies key figures and intellectual sources of neo-modernist Islamic thought, ranging from the Quran and *Hadith* to classical Islamic scholarship and the works of influential contemporary thinkers. This study acknowledges the inherent diversity of viewpoints within neo-modernist political Islam and its critical engagement with Western liberalism and secularism. It emphasizes the importance of *Sharia* in establishing just governance and highlights the movement's frequent critiques of tyranny and corruption.

This study emphasizes the profound impact of the 1979 Iranian Revolution on Iran's political, social, economic, and cultural spheres (Besharat, 2017). The shift from monarchy to Islamic republic, the establishment of new political institutions, the central role of Islam in law and policy, and the significant changes in foreign relations are all examined. This study also addresses the social and cultural transformations that followed the revolution.

This study demonstrates that neo-modernist political Islam has continuously evolved, influenced by a range of factors, including political, social, and cultural developments, as well as its ongoing engagement with modern and global ideas (Hosseini, 2018). The movement's attempts to reconcile Islamic principles with modern concepts like democracy, human rights, and sustainable development are explored. This study identifies several movements that have sought this reconciliation, including the Muslim

Brotherhood, various political parties in Turkey, Tunisia's Ennahda movement, and Pakistan's Jamaat-e-Islami.

بازنمایی هویت در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا پس از انقلاب اسلامی ایران

عباس نجاتی منظری^۱، حمید سعیدی جواد^۲، علی اصغر داودی^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

۲. استادیار، گروه علوم سیاسی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: hsaeedijavadi@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله

پژوهشی/اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

نجاتی منظری، عباس؛ سعیدی جواد، حمید؛ داودی، علی اصغر. (۱۴۰۳). بازنمایی هویت در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا پس از انقلاب اسلامی ایران. *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران*، ۳(۱)، ۴۲۶-۴۰۶.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، تحولات گسترده‌ای را در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایران به همراه داشت. یکی از مهمترین این تحولات، تغییر در گفتمان غالب و بازنمایی هویت ملی و اسلامی بود. در این راستا، گفتمان اسلام سیاسی نوگرا نقش محوری در شکل‌دهی هویت جمعی ایفا کرد. نوشتار حاضر با هدف تبیین بازنمایی هویت در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا و روش تحقیق توصیفی تحلیلی به این نتایج دست یافته است که انقلاب اسلامی با تاکید بر احیای ارزش‌های اسلامی و تفسیر مجدد آموزه‌های دینی، تلاش کرد تا جامعه ایران را به سمت یک هویت اسلامی اصیل سوق دهد. این امر منجر به تغییراتی در قوانین، آموزش و پرورش و سبک زندگی مردم شد. هویت در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا به عنوان یک هویت دینی-ملی بازنمایی می‌شود که بر مبنای بازسازی معنایی مفاهیم اسلام و ملی‌گرایی است. این هویت به دنبال تطابق با نیازهای جهان مدرن و ارزش‌های دموکراتیک است، اما هم‌زمان با چالش‌های سنت‌گرایی روبه‌رو است. در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا، هویت سیاسی به عنوان ابزاری برای مشروعیت‌بخشی به قدرت سیاسی و تبیین موقعیت ایران در جهان اسلام و جامعه بین‌المللی عمل می‌کند.

کلیدواژگان: هویت، گفتمان، اسلام سیاسی، انقلاب اسلامی، نوگرایی.

مقدمه

اسلام نوگرا متأثر از جریان عقل گرایی جهان اسلام می‌باشد. این گفتمان در مواجهه با پدیده‌های جدید، به برخورد گزینشی دست می‌زند و با تطبیق برخی از این دستاوردها با اصول تفکر اسلامی، آن‌ها را برمی‌گزیند. از منظر نوگرایان، «تفکرهای اسلامی که در قالب گفتمان‌های مختلف فقهی، فلسفی و غیره ظاهر شده‌اند، همگی تاریخ خاص خود را دارند و بنابراین در معرض نقد و تجدید هستند. همین ویژگی، فرصت مناسبی را برای نقادی تجربه‌های فکری و عمل سیاسی مسلمانان با توجه به لوازم و الزامات هر عصر و مکان تدارک نموده است» (Feyzabadi, 2013). در این میان «نوگرایی سیاسی در جهان اسلام از آن روی که اساساً وجه دینی دارد، گسست آن از گذشته نیز بدون آن که مطلق باشد، گسستی نسبی است» (Soltani, 2005). نوگرایان معتقدند که «زیربناهای علمی و تکنولوژیک تمدن مدرن غربی قابل تبدیل به مقوله‌های علمی و عملی‌اند که مسلمانان می‌توانند بدون این که مجبور به از کف دادن هویت فرهنگی خود باشند، آن‌ها را بیاموزند و کسب منفعت نمایند. مهم‌ترین نشانه‌هایی که گفتمان نوگرایی آن‌ها را مفصل‌بندی کرده، عبارتند از: حکومت اسلامی، عقلانیت، پیرایش سنت، اصلاح، مبارزه با استعمار، مبارزه با استبداد، جامعه متمدنی و پیشرفته اسلامی (مدرنیته اسلامی)، مردم و شورا. از سایر نشانه‌هایی که در نظام معنایی گفتمان نوگرایی مفصل‌بندی شده‌اند، می‌توان به: فلسفه، مبارزه با تحجر، مصلحت، ضرورت اجتهاد، ابزار و روش‌های مدرن، علوم جدید، استقلال، قانون و آزادی نام برد. به این ترتیب، گفتمان نوگرا به شیوه‌ای معنادار از مفصل‌بندی عوامل فوق صورت یافته و تصور و فهم نوگرایان از واقعیت را شکل داده است.

گفتمان اسلام سیاسی نوگرا، نقش مهمی در شکل‌دهی هویت ایرانی - اسلامی پس از انقلاب ایفا کرده است. این گفتمان، با تأکید بر ارزش‌های اسلامی، تلاش کرده است تا هویتی مستقل و خودباور برای ایران تعریف کند. با این حال، این گفتمان با تحولات و چالش‌های مختلفی مواجه بوده است. حال مساله این است که چگونه هویت در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا بازنمایی می‌شود؟ چه عواملی در شکل‌دهی به این هویت پس از انقلاب اسلامی تأثیرگذار بوده‌اند؟ نقش هویت دینی و ملی در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا چیست؟ چه تفاوت‌هایی میان بازنمایی هویت در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا و گفتمان‌های سنتی وجود دارد؟ اهمیت پژوهش حاضر در درک بهتر تحولات هویتی در ایران پس از انقلاب اسلامی و تأثیر این تحولات بر زندگی روزمره مردم، سیاست‌ها و روابط بین‌الملل در جمهوری اسلامی ایران است. گفتمان اسلام سیاسی نوگرا نقش بسیار مهمی در شکل‌دهی هویت جمعی ایرانیان داشته است. با بررسی این گفتمان می‌توانیم به درک عمیق‌تری از این نقش برسیم.

تحلیل گفتمان اسلام سیاسی نوگرا در ایران پس از انقلاب اسلامی، یکی از مسائل مهمی است که همواره توجه محققان علوم سیاسی و جامعه‌شناسان را به خود جلب کرده است. این مقاله قصد دارد چگونگی بازنمایی هویت در گفتمان‌های نوگرایانه اسلام سیاسی پس از انقلاب را بررسی کند. هویت سیاسی و دینی پس از انقلاب تحت تأثیر تغییرات فرهنگی و اجتماعی قرار گرفته و به یکی از مؤلفه‌های کلیدی در شکل‌گیری سیاست‌های داخلی و بین‌المللی تبدیل شده است. با بررسی‌های ابتدایی فرض بر این است که هویت در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا به‌عنوان یک هویت دینی-ملی بازنمایی می‌شود که بر مبنای بازسازی معنایی مفاهیم اسلام و ملی‌گرایی است. این هویت به‌دنبال تطابق با نیازهای جهان مدرن و ارزش‌های دموکراتیک است، اما هم‌زمان با چالش‌های سنت‌گرایی روبه‌رو است. در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا، هویت سیاسی به عنوان ابزاری برای مشروعیت‌بخشی به قدرت سیاسی و تبیین موقعیت ایران در جهان اسلام و جامعه بین‌المللی عمل می‌کند.

پیشینه پژوهش

تا کنون در خصوص اسلام سیاسی مطالعات متعددی صورت گرفته است که در این زمینه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- جمشیدی راد و محمودپناهی (۱۳۹۱) در مقاله «مفهوم اسلام سیاسی در انقلاب اسلامی ایران» مدعی است که بیداری اسلامی در ایران و تاثیر آن بر مصر، لیبی، یمن، بحرین، اردن و دیگر کشورهای خاورمیانه ثمره تحولات معرفتی و مفهومی «اسلام» است. در این مقاله به بررسی تحولات تاریخی، مفهومی و معرفتی اسلام سیاسی در ایران معاصر پرداخته شده است (Jamshidi Rad & Mahmoudpanahi, 2012).

۲- پور احمدی میبدی (۱۳۹۴) در مقاله «انواع مدل‌های اسلام سیاسی و تعامل آن‌ها با سیاست جهانی» معتقد است که اسلام سیاسی اصطلاحی است مربوط به قرن معاصر که در برابر اسلام سنتی پدید آمده است. در این مقاله با سه روش توصیفی، تحلیلی و تبیینی انواع مدل‌های اسلام سیاسی، قالب‌های فکری و ساختار و کارگزاران آن‌ها توصیف و ضمن تحلیل روابط، مؤلفه‌های درونی و برون‌دادهای کارکردی آن‌ها، ماهیت اندیشه‌ای و تعامل آن با سیاست جهانی تبیین شده است (Pour Ahmadi Meybodi & Zolfaghari, 2015).

۳- صفری، آرش (۱۳۹۲) در کتاب «پیدایش مفاهیم اسلام سیاسی در ایران معاصر (۱۳۵۷-۱۳۲۰)» بیان می‌دارد که در سیر پیدایش و تحول مفاهیمی که در میانه‌ی سال‌های ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۷ به ذهنیت، کنش سیاسی و انگاره‌های اجتماعی اسلام‌گرایان شکل و جهت داد و صورت‌بندی آن‌ها، طیف‌های مختلف گفتمانی و ایدئولوژیک اسلام سیاسی را پدید آورد. بر ساخت این مفاهیم در سیر رویارویی با این چالش‌های سه‌گانه روایت شده است (Safari, 2013).

۴- حسینی زاده (۱۳۹۴) در کتاب «اسلام سیاسی در ایران» اسلام سیاسی از مهم‌ترین جریان‌های اسلامی در جامعه‌های اسلامی به‌شمار می‌آید، ولی به جز در مورد ایران، اسلام‌گرایان نتوانسته‌اند حکومتی قدرت‌مند و مبتنی بر آموزه‌های اسلام سیاسی بنا کنند (Hosseinzadeh, 2015; Hosseinzadeh, 2004).

آنچه این نوشتار را از دیگر پژوهش‌ها متمایز می‌نماید این است که به بررسی چگونگی شکل‌گیری و تغییر هویت در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا پس از انقلاب اسلامی ایران می‌پردازد. این موضوع از چند جهت حائز اهمیت است: با توجه به ماهیت هویت، بررسی تغییرات آن در یک دوره زمانی مشخص (پس از انقلاب اسلامی) می‌تواند به درک بهتر فرایندهای هویت‌سازی کمک کند. برخلاف مطالعاتی که به طور کلی به اسلام سیاسی می‌پردازند، این مقاله به طور خاص بر گفتمان نوگرای آن تمرکز می‌کند و به این ترتیب به درک بهتر تحولات اخیر در این حوزه کمک می‌کند. به بررسی تحولات هویت در دوره پس از انقلاب اسلامی می‌پردازد و به این ترتیب به درک بهتر تأثیر انقلاب بر شکل‌گیری هویت‌های جدید کمک می‌کند.

مقاله «مفهوم اسلام سیاسی در انقلاب اسلامی ایران» بر مفهوم کلی اسلام سیاسی و نقش آن در انقلاب اسلامی ایران تمرکز دارد. این مقاله به دنبال تعریف و تبیین مفهوم اسلام سیاسی و نقش آن در تحولات سیاسی ایران است. نگارنده در مقاله حاضر معتقد است که گفتمان اسلام سیاسی در ایران پس از انقلاب اسلامی، تحولات چشمگیری داشته است. اگرچه هسته اصلی این گفتمان همچنان بر حفظ هویت اسلامی ایرانی تأکید دارد، اما در نحوه بازنمایی و محتوای آن تغییرات قابل توجهی رخ داده است.

کتاب «پیدایش مفاهیم اسلام سیاسی در ایران معاصر (۱۳۵۷-۱۳۲۰)» به بررسی شکل‌گیری و تحول مفاهیم کلیدی اسلام سیاسی در دوره پهلوی دوم می‌پردازد. در مقاله حاضر «انواع مدل‌های اسلام سیاسی و تعامل آن‌ها با سیاست جهانی» تمرکز اصلی بر روی انواع مختلف مدل‌های اسلام سیاسی و نحوه تعامل آن‌ها با سیاست جهانی است. به عبارت دیگر، این مقاله به دنبال طبقه‌بندی و تحلیل کلی اسلام سیاسی در سطح بین‌المللی است. اما هدف مقاله حاضر درک بهتر چگونگی شکل‌گیری و تغییر هویت اسلامی در ایران پس از انقلاب اسلامی می‌باشد.

کتاب «اسلام سیاسی در ایران» به صورت جامع به بررسی پیدایش، تحولات و چالش‌های اسلام سیاسی در ایران می‌پردازد. مقاله حاضر به طور خاص بر روی یک جنبه از اسلام سیاسی متمرکز است: یعنی نحوه بازنمایی هویت در این گفتمان. مقاله حاضر اسلام سیاسی نوگرا تلاش می‌کند تا با تفسیر جدید از آموزه‌های اسلامی، به مفاهیمی مانند آزادی، برابری و حقوق بشر مشروعیت ببخشد. تحلیل گفتمان کیفی روشی قدرتمند در تحقیقات کیفی است که به محققان اجازه می‌دهد تا معنای نهفته در متون، گفتگوها و سایر اشکال ارتباطی را کشف کنند. این روش فراتر از تحلیل سطحی کلمات و عبارات می‌رود و به بررسی ساختار، محتوا و کارکرد گفتمان در یک زمینه خاص می‌پردازد. تحلیل گفتمان انتقادی به بررسی نقش قدرت و ایدئولوژی در شکل‌گیری گفتمان می‌پردازد.

چارچوب نظری

گفتمان، به مجموعه‌ای از مفاهیم، باورها، ارزش‌ها و قواعدی گفته می‌شود که در یک جامعه یا گروه اجتماعی خاص حاکم است و نحوه‌ی تفکر، صحبت کردن و عمل کردن افراد را شکل می‌دهد (Bashir, 2006). گفتمان‌ها، ساختارهایی اجتماعی هستند که هویت افراد را می‌سازند، تقویت می‌کنند و یا به چالش می‌کشند. گفتمان مفهومی است که در حوزه‌های مختلفی از جمله زبان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه و مطالعات فرهنگی مورد استفاده قرار می‌گیرد و به معنای مجموعه‌ای از مفاهیم، ارزش‌ها، باورها، و شیوه‌های ارتباطی است که در یک جامعه یا گروه اجتماعی خاص حاکم است. این مجموعه از عناصر، چارچوبی را برای درک و تفسیر جهان و تعاملات اجتماعی فراهم می‌کند (Bahrapour, 1999).

گفتمان‌ها هویت فردی و جمعی را شکل می‌دهند و به افراد این امکان را می‌دهند تا خود را به عنوان عضوی از یک گروه خاص تعریف کنند. معنایی را به پدیده‌ها و رویدادها می‌دهند و نحوه درک و تفسیر ما از واقعیت را شکل می‌دهند. ابزار قدرتمندی برای اعمال قدرت و کنترل بر دیگران هستند. گروه‌های مسلط از طریق کنترل گفتمان‌ها، می‌توانند دیدگاه خود را به عنوان واقعیت عینی جا بیندازند. پویا هستند و می‌توانند تغییر کنند. جنبش‌های اجتماعی از طریق چالش کشیدن گفتمان‌های مسلط و ایجاد گفتمان‌های جدید، می‌توانند تغییرات اجتماعی را رقم بزنند (Soltani, 2005).

زبان ابزاری اصلی برای ایجاد و انتقال گفتمان است. انتخاب لغات، ساختار جمله‌ها و شیوه‌های بیان، همگی می‌توانند نشان‌دهنده گفتمانی باشند که فرد یا گروهی به آن تعلق دارد. گفتمان‌ها با قدرت ارتباط تنگاتنگی دارند. گروه‌های مسلط از طریق کنترل گفتمان‌ها، می‌توانند قدرت خود را حفظ کنند و بر دیگران اعمال نفوذ کنند. ایدئولوژی‌ها مجموعه‌ای از باورها و ارزش‌ها هستند که اساس گفتمان‌ها را تشکیل می‌دهند. هر گفتمان به یک حوزه اجتماعی خاص محدود می‌شود و در تعامل با سایر گفتمان‌ها قرار دارد (Foucault, 2019).

گفتمان‌ها، با تعیین چارچوب‌های شناختی و ارزشی، به افراد می‌گویند که چه کسی هستند، به چه چیزی تعلق دارند و چگونه باید عمل کنند. به عبارت دیگر، هویت فردی و جمعی در درون گفتمان‌ها شکل می‌گیرد و به طور مداوم بازتولید می‌شود. اغلب به گونه‌ای طراحی می‌شوند که قدرت‌های اجتماعی را طبیعی جلوه دهند و به این ترتیب، نابرابری‌ها را توجیه کنند. تحلیل گفتمان، به ما کمک می‌کند تا این مکانیزم‌های پنهان قدرت را آشکار کنیم. پویا و قابل تغییر هستند. با تحلیل گفتمان، می‌توانیم به نقاط ضعف و قدرت گفتمان‌های موجود پی ببریم و در نتیجه، به تغییر گفتمان‌ها و ساختن هویت‌های جدید کمک کنیم (Laclau & Mouffe, 2023).

گفتمان، یک ابزار قدرتمند برای تحلیل هویت است. با درک نقش گفتمان‌ها در شکل‌دهی به هویت، می‌توانیم به طور انتقادی به دنیای اطراف خود نگاه کنیم و به دنبال ایجاد تغییرات مثبت باشیم.

در دیرینه شناسی، فوکو درصدد توضیح قواعد صورت‌بندی است که به گفتمان‌ها ساخت می‌دهد و شرایط امکان تشکیل علوم اجتماعی را فراهم می‌آورد. دیرینه شناسی، بر اصل گسست و عدم تداوم تکیه می‌کند و در پی آن است که دوره‌های مستقل و متمایز را در

تاریخ بشناسد و عناصر همسوی یک نظام زبانی - معرفتی را گرآورد و قواعد حاکم بر آن‌ها را معین کند. فوکو می‌کوشد گزارش‌های انسان محور از گفتمان را رد کند؛ زیرا به نظر وی این گزارش‌ها یک سوژه بنیان‌گذار را به عنوان منشأ گفتمان طرح می‌کنند که عامل تداوم و هویت گفتمان نیز به شمار می‌رود، در حالی که چنین سوژه‌ای وجود ندارد. دومین تلاش فوکو، نقد جست‌وجوی منشأ یا علت‌ی حقیقی برای گفتمان است. پیچیدگی گفتمان، مانع از آن است که بتوان آن را به حوزه خاصی چون عوامل مادی (مثلاً در مارکسیسم) تقلیل داد. نکته دیگری که وی می‌کوشد آن را در دیرینه‌شناسی گسترش دهد، نقد نظریه‌هایی است که صورت‌بندی‌های گفتمان را منسجم و یک‌پارچه می‌پندارند؛ زیرا به نظر فوکو، صورت‌بندی‌های گفتمان، پراکنده است و واضح و منسجم نیست. همچنین، فوکو درصدد تبیین قواعد هدایت‌کننده تولید گزاره‌های گفتمانی بر می‌آید و شرح می‌دهد چگونه این قواعد، صورت‌بندی، اشیاء، شیوه‌های سخن و مفاهیم یک گفتمان را ساختمان می‌کنند. در این راه، وی با نظریه‌هایی روبه‌رو می‌شود که حقیقت از پیش موجود را فرض می‌گیرند. چیزها در نظریه فوکو، در درون گفتمان و طی فرایندهایی خاص شکل می‌گیرند.

فوکو همچنین، به فرایندهای تولید گفتمان اشاره می‌کند. در طی این فرایندها برخی گفتمان‌ها، ممنوع یا سرکوب و برخی دیگر پذیرفته می‌شوند. گفتمان‌ها در این فرایند، به مستدل و نامستدل و درست و غلط تقسیم می‌شوند و طی فرایندی که «اراده معطوف به حقیقت» نامیده می‌شود، گفتمان‌های درست بر غلط ترجیح داده می‌شوند. هدف فوکو در اینجا کشف قواعدی است که در تعیین گزاره‌ها به عنوان درست و غلط نقش دارند (Hosseini, 2018).

فوکو در آثار متأخر خود، به تبارشناسی روی می‌آورد. در این آثار وی اغلب، به رابطه قدرت، دانش و حقیقت می‌پردازد. در حقیقت، تبارشناسی، درگرو مرکزیت قدرت و سلطه در شکل‌گیری گفتمان‌ها، هویت‌ها و نهادهاست و می‌کوشد ویژگی قدرت محور گفتمان‌های حاکم را گسترش دهد. به نظر فوکو، قدرت را نباید به نهادهای سیاسی محدود کرد، بلکه قدرت در تمام جامعه جاری است و نقشی مولد ایفا می‌کند (Dreyfus, 1997).

فوکو در تبارشناسی، پیدایش علوم اجتماعی و گسترش آن‌ها را با قدرت پیوند می‌زند. به نظر وی، دانش با روابط قدرت درآمیخته و همپای پیشرفت، در اعمال قدرت پیش می‌رود. به عبارت دیگر هر جا قدرت اعمال شود، دانش نیز تولید می‌شود. از دیر باز، انسان‌ها به دنبال تعریف و شناسایی خویش، قوم، قبیله و ملیت و نیز کشف تمایزات خود از دیگران بوده‌اند. مفهوم هویت، پاسخی به سوال چه کسی بودن و چگونه شناسایی شدن است. از آن زمانست که هویت یکی از موضوعات اساسی حوزه علوم اجتماعی و در طی دهه ۱۹۹۰ به مفهوم مرکزی مطالعات فرهنگی بدل گشته (Feyzabadi, 2013).

هویت‌ها معناهایی کلیدی هستند که ذهنیت افراد را شکل می‌دهند و مردم به واسطه آن‌ها نسبت به رویدادها و تحولات محیط زندگی خود حساس می‌شوند. مردم به دیگران می‌گویند که چه کسی هستند و مهم‌تر اینکه به خودشان می‌گویند چه کسی هستند. سپس به گونه‌ای رفتار می‌کنند که از آن‌ها انتظار می‌رود.

تاجفل هویت را با عضویت گروهی پیوند می‌زند و آن را متشکل از سه عنصر می‌داند: عنصر شناختی (آگاهی از اینکه فرد به یک گروه تعلق دارد)، عنصر ارزشی (قضاوت فرد درباره پیامدهای ارزشی مثبت و منفی عضویت گروهی) و عنصر احساسی (احساسات نسبت به گروه و نسبت به افراد دیگری که رابطه خاصی با آن گروه دارند) (Tajfel, 1978). اکثر جامعه‌شناسان بر این واقعیت تأکید می‌کنند که احساس هویت به واسطه دیالکتیک بین فردی و جامعه شکل می‌گیرد. آنان کم‌وبیش می‌پذیرند که هویت معمولاً در نگرش‌ها و احساسات افراد نمود می‌یابد، ولی بستر شکل‌گیری آن زندگی جمعی است (Jenkins, 1996).

امانوئل کاستلز هویت را چنین تعریف می‌کند: «روند ساخته شدن معنا بر پایه یک ویژگی یا یک دسته ویژگی‌های فرهنگی که بر دیگر منابع معنا برتری دارند. در نتیجه، معناساز بودن هویت، بر ساخته بودن آن دلالت می‌کند. به این معنی که چیزی طبیعی و ذاتی و از پیش موجود نیست، بلکه همیشه در حال ساخته شدن است. هویت‌ها همواره تولید و بازتولید می‌شوند» (Castells, 1997). بنابراین، هویت‌ها باید به‌عنوان سازه‌هایی فهمیده شوند که در روابط بین‌شخصی ساخته می‌شوند، نه به‌عنوان احساس تعلق کردن در چارچوب فردیت شخصی. درواقع، هویت یک سازه اجتماعی است و به‌طور اجتماعی تثبیت می‌شود و از زندگی اجتماعی روزمره مردم بیرون می‌آید (Lawer, 2008). موضوع هویت با ورود به دنیای مدرن و سر برآوردن هویت‌های تازه و خدشه‌دار شدن هویت‌های پیشین مورد توجه اندیشمندان حوزه‌های گوناگون قرار گرفت.

گفتمان اسلام سیاسی نوگرا و بازنمایی هویت

گفتمان اسلام سیاسی نوگرا یکی از پیچیده‌ترین و پویاترین جریان‌های فکری و سیاسی در جهان اسلام معاصر است. این گفتمان تلاش می‌کند تا اسلام را با نیازهای دنیای مدرن تطبیق دهد و در عین حال به اصول و ارزش‌های بنیادین اسلامی پایبند بماند (Ahmadi, 2008).

اسلام سیاسی نوگرا به‌عنوان یک رویکرد مدرن به اسلام و سیاست، در اواخر قرن بیستم و اوایل قرن بیست و یکم مطرح شد. این اصطلاح به‌ویژه پس از انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹ و تحولات سیاسی در کشورهای اسلامی دیگر، مانند تونس و مصر، به‌طور گسترده‌ای مورد استفاده قرار گرفت (Rezvan, 2019).

برخی از متفکران مانند علی شریعتی و ابوالاعلی مودودی به‌عنوان پیشگامان تفکر اسلامی سیاسی شناخته می‌شوند. اما اسلام سیاسی نوگرا بیشتر به تفکرات معاصر و جریاناتی مانند اخوان المسلمین و حزب العدالة والتنمية در ترکیه نسبت داده می‌شود. این رویکرد بر دموکراسی، حقوق بشر، و مشارکت سیاسی تأکید دارد (Rezvan, 2019).

تفاوت اسلام سیاسی نوگرا با اسلام سنتی در این است که اسلام سنتی بیشتر بر روی تفسیرهای کلاسیک قرآن و سنت تأکید دارد و رویکردی محافظه‌کارانه‌تر نسبت به تغییرات اجتماعی و سیاسی دارد. اسلام رادیکال بر استفاده از خشونت برای دستیابی به اهداف سیاسی تأکید دارد و معمولاً با دموکراسی و حقوق بشر در تضاد است. اسلام سکولار تأکید بر جدایی دین از سیاست دارد و در تضاد با مفهوم اسلام سیاسی نوگرا که به دنبال ادغام دین و سیاست است (Rezvan, 2019).

اسلام سیاسی نوگرا تلاش می‌کند تا اصول اسلامی را با نیازهای مدرن جامعه هماهنگ کند (Ehteshami, 1994). این رویکرد از طریق تأکید بر دموکراسی، حقوق بشر، و مشارکت سیاسی، سعی دارد تا تصویری مثبت از اسلام در عرصه جهانی ارائه دهد. با این حال، چالش‌هایی مانند تفسیرهای متنوع، تنش‌های فرهنگی، و اختلافات داخلی می‌تواند بر روند پیشرفت این جریان تأثیر بگذارد.

منابع اصلی اسلام سیاسی نوگرا را می‌توان در آثار اندیشمندان و فعالان سیاسی اسلامی جستجو کرد. نمایندگان مسلمانان نواندیش از درگذشتگان به احمد مفتی زاده (۱۳۱۳-۱۳۷۱)، مهدی بازرگان (۱۲۸۶-۱۳۷۳)، مهدی حائری یزدی (۱۳۰۲-۱۳۷۸)، و احمد قابل (۱۳۳۶-۱۳۹۱) و از احیاء به سیدحسین مدرسی طباطبایی، ابوالقاسم فنایی، آرش نراقی، احمد صدری، محمود صدری، مقصود فراستخواه، سیدهاشم آقاجری، حسن یوسفی اشکوری، محمدتقی فاضل میبدی، علی پایا، سعید حجاریان، علیرضا علوی تبار، عبدالعلی بازرگان، حسن فرشتیان و محسن کدیور اشاره کرد. نمایندگان شاخص مسلمانان تجدیدنظرطلب محمود صدری، آرش نراقی، احمد صدری، حسن یوسفی اشکوری و ابوالقاسم فنایی می‌باشند.

این منابع به طور کلی به دو دسته تقسیم می‌شوند:

به عنوان منبع اصلی و نهایی برای مسلمانان، قرآن کریم در تمام تفاسیر و تفسیرهای جدید از اسلام سیاسی نقش محوری دارد (Enayat, 1983, 1986). احادیث و سیره پیامبر اسلام نیز به عنوان منبع مهمی برای فهم اسلام و تفسیر آن در شرایط جدید مورد استفاده قرار می گیرد (Rahnema & Nomani, 1990).

فقها و متکلمان اسلامی در طول تاریخ اسلام آثاری ارزشمند در زمینه های مختلف فقه، کلام، و فلسفه اسلامی نگاشته اند که همچنان مورد مطالعه و استناد قرار می گیرند (Besharat, 2017).

اندیشمندانی همچون ابوالاعلی مودودی، علی شریعتی با تفسیرهای نوین از اسلام و تطبیق آن با مسائل معاصر، نقش مهمی در شکل گیری گفتمان اسلام سیاسی نوگرا ایفا کرده اند. متون سیاسی و اجتماعی معاصر که به تحلیل مسائل جهان اسلام و چالش های پیش روی آن می پردازند، نیز به عنوان منبعی برای گفتمان اسلام سیاسی نوگرا مورد استفاده قرار می گیرد (Nasiri, 2008).

گفتمان اسلام سیاسی نوگرا یک گفتمان واحد و یکدست نیست، بلکه شامل طیف گسترده ای از دیدگاه ها و رویکردها است. این تنوع و اختلافات ناشی از تفاوت در تفسیر منابع اسلامی، تفاوت در تحلیل مسائل معاصر، و تفاوت در رویکرد به مسائل سیاسی است.

اسلام سیاسی نوگرا، لیبرالیسم و سکولاریسم غربی را به دلیل فردگرایی، مادی گرایی و دور شدن از ارزش های معنوی مورد انتقاد قرار می دهد. این جریان به دنبال ارائه یک الگوی اسلامی برای توسعه و پیشرفت جوامع است که در آن عدالت، برابری و اخلاق اسلامی جایگزین ارزش های غربی شود. بر ضرورت تشکیل حکومت اسلامی بر اساس شریعت اسلامی تأکید می کند و معتقد است که تنها در چنین حکومتی است که عدالت و رفاه عمومی به طور کامل تحقق می یابد. این جریان، استبداد و فساد حاکمان را یکی از مهم ترین مشکلات جوامع اسلامی می داند و تلاش می کند تا با تشکیل حکومت اسلامی به این مشکلات پایان دهد. اسلام را نه تنها یک دین، بلکه یک نظام جامع می داند که تمام ابعاد زندگی فردی و اجتماعی انسان را در بر می گیرد. این جریان به دنبال اسلامی سازی همه عرصه های زندگی از جمله سیاست، اقتصاد، فرهنگ و جامعه است. شامل طیف گسترده ای از گروه ها و سازمان ها با رویکردها و اهداف متفاوت است. این جریان در برخی مسائل نظری و عملی با یکدیگر اختلاف نظر دارند (Faraji, 2013).

یکی از چالش های مهم اسلام سیاسی نوگرا، چگونگی تعامل با مدرنیته و حفظ هویت اسلامی در عین بهره گیری از دستاوردهای آن است. برخی از گروه های اسلام سیاسی به خشونت و افراط گرایی روی آورده اند که باعث شده است وجهه این گفتمان در میان افکار عمومی خدشه دار شود (Hosseini, 2018).

اسلام سنتی و نوگرا، به عنوان دو جریان اصلی تفکری در اسلام، رویکردهای متفاوتی به مفهوم هویت دارند. در اسلام سنتی، هویت فردی عمدتاً به هویت دینی و اسلامی او گره خورده است. در این نگاه، هویت مسلمان بر اساس ایمان به خدا، پیامبر اسلام و اصول دین و شریعت شکل می گیرد. هویت ملی، قومی و زبانی در سایه هویت دینی قرار می گیرد و به عنوان جزئی از هویت کلی مسلمان تلقی می شود. ابن خلدون در مقدمه خود، به نقش دین در شکل دهی هویت جمعی و ملی جوامع اسلامی اشاره می کند. علامه طباطبایی نیز در تفسیر المیزان، به بررسی ابعاد مختلف هویت اسلامی و ارتباط آن با سایر ابعاد هویت انسانی می پردازد.

اسلام نوگرا، رویکردی متفاوت به مفهوم هویت دارد. در این نگاه، هویت فردی ترکیبی از هویت دینی، ملی، قومی و شخصی است. اسلام گرایان نوگرا، به اهمیت هویت ملی و قومی در کنار هویت دینی تأکید می کنند و بر لزوم تطبیق آموزه های دینی با نیازهای زمانه و تحولات اجتماعی تأکید دارند (Ali Bakhshi, 2014).

محمد عبده از پیشگامان نهضت اصلاح طلبی در اسلام، بر اهمیت تطبیق آموزه های دینی با نیازهای زمانه و حفظ هویت اسلامی در عین پذیرش تحولات اجتماعی تأکید می کند.

اصطلاح اسلام سیاسی، اصطلاحی جدید است که در برابر اسلام سنتی پدید آمده است و به دنیای مدرن تعلق دارد (Behrouztrak, 2007a, 2007b). براساس نظریه گفتمان، اسلام سیاسی گفتمانی است که هویت اسلامی را در کانون عمل سیاسی قرار می‌دهد. در گفتمان اسلام سیاسی، اسلام به یک دال برتر تبدیل می‌شود. بابی سعید معتقد است که مفهوم اسلام سیاسی بیشتر برای توصیف آن دسته از جریان‌های سیاسی اسلام به کار می‌رود که خواستار ایجاد حکومتی بر مبنای اصول اسلامی هستند. بنابراین اسلام سیاسی را می‌توان گفتمانی به حساب آورد که گرد مفهوم مرکزی حکومت اسلامی نظم یافته است.

اسلام سیاسی برخلاف بنیادگرایان و سنت گرایان، مدرنیته را به طور کامل نفی نمی‌کند؛ بلکه می‌کوشند تا اسلام را با جامعه مدرن سازگار نشان دهد. البته اینان جنبه‌های سکولار تمدن غرب را نفی کرده و مشکلات جامعه‌های معاصر را به دوری از دین و معنویت نسبت داده و راه‌هایی از آن‌ها را توسل به ارزش‌های دینی و بازگشت به اسلام می‌دانند (Hosseini-zadeh, 2015; Hosseini-zadeh, 2004). بنیادگرایی سنتی، حرکتی است اعتراض آمیز علیه حکام منحرف و خائن که اصول اسلام، قرآن و حدیث را به فراموشی سپرده‌اند و مانع تطبیق شریعت با موضوعات اجتماعی شده‌اند (Roy, 1999).

بار معنایی واژگان بنیادگرایی، رادیکالیسم، اسلام گرایی و اسلام سیاسی متفاوت است. جریان رادیکالیسم، جریان عقل‌گرا را در بر می‌گیرد که مهم‌ترین نماینده‌ی آن در دوره‌ی معاصر سید جمال الدین اسدآبادی می‌باشد. البته چنین کاربردی در دیگر متون رایج نیست و رادیکالیسم عمدتاً ناظر بر کنش سیاسی اسلام انقلابی است. کاربرد دوم بنیادگرایی نیز مبتلا به همان کاستی‌های قبلی است. مضافاً در صورت تلاش برای تمایزگذاری جریان‌های درونی اسلام گرایی معاصر، بهتر است از واژگانی بومی - اسلامی استفاده کرده و بر اساس تاریخ گذشته‌ی اسلامی آن‌ها را نامگذاری نمود.

رادیکالیسم اسلامی نام دیگری است که در مورد اسلام گرایی معاصر به کار رفته است. چنین نامگذاری نیز ضمن آن که هنوز از ذهنیت غربی به طرفداران دخالت ارزش‌های دینی در عرصه‌ی سیاسی نگاه می‌کند و به همان مشکل مفهوم بنیادگرایی مبتلاست، به لحاظ ابهام در کاربرد وصفی واژه رادیکالیسم در توصیف اندیشه یا عمل سیاسی نامناسب می‌باشد. با توجه به ابهامات و نقصان‌هایی که در واژگانی چون بنیادگرایی و رادیکالیسم اسلامی وجود دارد، می‌توان از واژگان خنثی‌تری چون اسلام گرایی و اسلام سیاسی در توصیف جریان اسلامی معاصر استفاده کرد، چنین واژگانی کلیت جریان اسلامی را دربر می‌گیرد و می‌بایست برای توصیف جریان‌های فرعی آن از واژگان مناسبی استفاده کرد (Basiri et al., 2016).

از منظر گفتمانی اسلام سیاسی یا اسلام گرایی همان نقشی را ایفا می‌کند که مدرنیسم برای مجموعه‌های از مکاتب و نگرش‌ها در غرب ایفا می‌کند. هر چند چنین مکاتب همانند سوسیالیسم و لیبرالیسم با یکدیگر متعارض هستند؛ اما همگی آن‌ها تحت گفتمان مدرنیسم قرار می‌گیرند. چنین قابلیتی را نیز برای اسلام سیاسی و اسلام گرایی می‌توان تحت گفتمان اسلام سیاسی جستجو نمود و برای آن‌ها یک وحدت ایجادیی تعریف نمود (Basiri et al., 2016).

گفتمان اسلام سیاسی نوگرا، با تأکید بر مفاهیمی مانند عدالت، آزادی، استقلال و برابری، هویتی جدید برای جامعه ایران تعریف کرد. این گفتمان، هویت ایرانی را با هویت اسلامی درآمیخت و هویتی واحد و فراگیر را برای جامعه ترسیم نمود. این گفتمان، هویت انقلابی را به عنوان هویت اصلی و بنیادین جامعه ایرانی معرفی کرد. انقلابی بودن، به معنای پایبندی به آرمان‌های انقلاب و مبارزه با دشمنان داخلی و خارجی، به عنوان یکی از مهمترین ویژگی‌های هویت ایرانی مطرح شد. گفتمان اسلام سیاسی نوگرا، با تأکید بر احکام و ارزش‌های اسلامی، هویت اسلامی را به عنوان هویت اصلی و بنیادین جامعه ایرانی معرفی کرد. پایبندی به احکام اسلامی، پوشش اسلامی، و رفتارهای اسلامی، به

عنوان نشانه‌های هویت اسلامی مطرح شد. این گفتمان، با تلفیق مفاهیم ملی و مذهبی، هویتی واحد و فراگیر را برای جامعه ایرانی ترسیم نمود. این هویت، بر اساس تعلق به ملت ایران و اعتقاد به اسلام شکل گرفته بود.

تحولات گفتمان اسلام سیاسی نوگرا و بازنمایی هویت

تحولات سیاسی و اجتماعی پس از انقلاب

انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، تحولات شگرفی را در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران به همراه داشت. این رویداد تاریخی، ساختارهای قدرت را دگرگون کرد، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی را بازتعریف نمود و مسیر تاریخی کشور را به سمت مسیری جدید سوق داد.

مهم‌ترین تحول سیاسی پس از انقلاب، تغییر نظام سیاسی از پادشاهی به جمهوری اسلامی بود. این تغییر با تصویب قانون اساسی جدید و تشکیل نهادهای جدید سیاسی مانند مجلس خبرگان رهبری، شورای نگهبان و قوه قضائیه همراه بود. با پیروزی انقلاب، اسلام به عنوان دین رسمی کشور شناخته شد و نقش مهمی در قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری پیدا کرد. انقلاب اسلامی، روابط خارجی ایران را به شدت تحت تأثیر قرار داد. قطع روابط با آمریکا و برخی کشورهای غربی، تقویت روابط با کشورهای اسلامی و بلوک شرق از جمله مهم‌ترین تحولات در این حوزه بودند. یکی از مهم‌ترین رویدادهای سیاسی پس از انقلاب، جنگ تحمیلی عراق علیه ایران بود که تأثیرات عمیقی بر ساختار سیاسی و اجتماعی کشور گذاشت (Besharat, 2017).

انقلاب اسلامی، تغییرات قابل توجهی در نقش و جایگاه زنان در جامعه ایجاد کرد. با وجود برخی محدودیت‌ها، زنان به مشارکت گسترده در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی دعوت شدند. یکی از شعارهای اصلی انقلاب، عدالت اجتماعی بود. پس از انقلاب، اقداماتی برای کاهش شکاف طبقاتی و بهبود وضعیت محرومان صورت گرفت. با پیروزی انقلاب، تلاش شد تا ارزش‌های اسلامی در جامعه نهادینه شود. این امر در حوزه‌های مختلفی مانند پوشش، آموزش و پرورش و فرهنگ نمود پیدا کرد. یکی از مهم‌ترین تحولات اجتماعی پس از انقلاب، انقلاب فرهنگی بود که با هدف اسلامی‌سازی دانشگاه‌ها و پاکسازی آن‌ها از عناصر ضد انقلاب صورت گرفت (Khaki, 2013).

تغییرات در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا

گفتمان اسلام سیاسی نوگرا به عنوان یکی از جریان‌های مهم و تأثیرگذار در جهان اسلام، همواره در حال تحول و تغییر بوده است. این تغییرات تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله تحولات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و همچنین تعامل با اندیشه‌های مدرن و جهانی رخ داده است.

اسلام سیاسی نوگرا تلاش کرده است تا با حفظ اصول اساسی اسلام، به نیازهای دنیای مدرن پاسخ دهد و با مفاهیمی مانند دموکراسی، حقوق بشر و توسعه پایدار سازگار شود. این گفتمان در طول زمان با نقدهای مختلفی از سوی جریان‌های سنتی، لیبرال و چپ مواجه بوده است که به تحول آن کمک کرده است. نسل‌های جدیدی که با تحولات اجتماعی و فرهنگی جدیدتری روبرو هستند، برداشت‌های متفاوتی از اسلام سیاسی دارند و به دنبال بازتعریف این گفتمان هستند (Hosseini, 2018).

در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا، چندین جریان وجود دارد که دموکراسی و حقوق بشر را به عنوان ارزش‌های اسلامی پذیرفته‌اند و تلاش می‌کنند تا الگوهای حکومتی اسلامی را با این ارزش‌ها سازگار کنند. این جریانات شامل:

جنبش اخوان المسلمین: اخوان المسلمین به دموکراسی و مشارکت سیاسی تأکید دارد و معتقد است که اسلام می‌تواند با دموکراسی هم‌زیستی داشته باشد. حزب اسلامی ترکیه (رفاه و عدالت) که در دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ تأسیس شد. این حزب به دموکراسی و حقوق بشر به عنوان اصول اساسی در سیاست‌گذاری‌های خود توجه دارد و تلاش می‌کند تا الگوهای اسلامی را با نیازهای مدرن ترکیب کند. جنبش اسلامی

در تونس (النهضة) در سال ۱۹۸۱ تاسیس شد. النهضة پس از انقلاب تونس در سال ۲۰۱۱، بر دموکراسی و حقوق بشر تأکید کرد و تلاش کرد تا الگویی از حکومت اسلامی را به صورت دموکراتیک پیاده سازی کند. جنبش اسلامی پاکستان (جماعت اسلامی) در سال ۱۹۴۱ توسط ابوالکلام آزاد تاسیس شد. جماعت اسلامی تلاش کرده است تا اصول دموکراتیک را در سیاست های خود بگنجانند و به حقوق بشر توجه کند. سایر جریانات مانند جنبش اسلامی مالزی و حزب اسلامی بنگلادش نیز در تلاش هستند تا دموکراسی و حقوق بشر را با اصول اسلامی هماهنگ کنند.

تحولات اخیر در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا نشان دهنده یک روند رو به جلو در پذیرش دموکراسی و حقوق بشر به عنوان ارزش های اسلامی است. این جریانات تلاش می کنند تا با استفاده از اصول اسلامی، الگوهای حکومتی جدیدی را طراحی کنند که هم زمان با ارزش های مدرن همخوانی داشته باشد.

این جریان ها بر اهمیت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تأکید دارند و به دنبال یافتن راه هایی برای رسیدن به این اهداف در چارچوب ارزش های اسلامی هستند. در مقایسه با گذشته، در این گفتمان تنوع آرا و نظرات بیشتری دیده می شود و فضای بیشتری برای نقد و گفت و گو ایجاد شده است. اسلام سیاسی نوگرا به مسائل اجتماعی مانند زنان، جوانان، اقلیت ها و محیط زیست توجه بیشتری نشان می دهد (Khaki, 2013).

تأثیر تحولات گفتمان اسلام سیاسی نوگرا بر بازنمایی هویت

تحولات گفتمان اسلام سیاسی نوگرا، به عنوان یکی از مهم ترین رویدادهای سیاسی و اجتماعی قرن بیستم و بیست و یکم، تأثیر شگرفی بر بازنمایی هویت در جوامع اسلامی گذاشته است. این تحولات، با ارائه تعبیر جدید از مفاهیم دینی و سیاسی، به چالش کشیدن هویت های سنتی و شکل دهی هویت های جدید پرداخته اند.

گفتمان اسلام سیاسی نوگرا به بازتعریف هویت اسلامی می پردازد و تلاش می کند تا مفاهیم سنتی را با نیازهای مدرن جامعه ترکیب کند. این گفتمان به مسلمانان این امکان را می دهد که هویت خود را در دنیای معاصر بازنمایی کنند.

تحولات گفتمان اسلام سیاسی نوگرا باعث شده است که مسلمانان به هویت های چندگانه ای دست یابند. این هویت ها شامل هویت ملی، قومی و مذهبی می شوند و به افراد این امکان را می دهند که در عین حفظ اصول اسلامی، به چالش های مدرن پاسخ دهند (Enayat, 1983, 1986).

اسلام سیاسی نوگرا به دنبال بازنمایی هویتی است که در آن اسلام به عنوان یک دین جامع و فراگیر، قادر به پاسخگویی به تمامی ابعاد زندگی فردی و اجتماعی انسان باشد. گفتمان اسلام سیاسی نوگرا با بازخوانی متون دینی و تأویل جدید از مفاهیم اسلامی، به دنبال ارائه تصویری مدرن و پویا از اسلام بوده است. این بازخوانی، به چالش کشیدن هویت های سنتی و شکل دهی هویت های جدید مبتنی بر ارزش های اسلامی کمک کرده است.

اسلام سیاسی نوگرا با تأکید بر عدالت اجتماعی، به دنبال ایجاد هویتی است که در آن همه افراد از حقوق برابر برخوردار باشند و تبعیض و نابرابری ریشه کن شود. تأکید بر عدالت اجتماعی، یکی از مهم ترین وجوه تمایز اسلام سیاسی نوگرا از دیگر جریان های سیاسی است. اسلام سیاسی نوگرا به دنبال ایجاد هویتی واحد و فراگیر است که در آن همه افراد احساس تعلق و مشارکت داشته باشند. این هویت جمعی، بر اساس ارزش های اسلامی و با تأکید بر برابری و عدالت شکل می گیرد.

این گفتمان با مبارزه با استبداد و دیکتاتوری، به دنبال ایجاد هویتی است که در آن آزادی و دموکراسی حاکم باشد. اسلام سیاسی نوگرا با توجه به مسائل اجتماعی و اقتصادی، به دنبال ایجاد هویتی است که در آن رفاه و عدالت اجتماعی تأمین شود. این گفتمان با تعامل با جهان مدرن، به دنبال ایجاد هویتی است که در آن اسلام به عنوان یک دین جهانی و پاسخگو به نیازهای زمانه معرفی شود (Soltani, 2005). تحولات گفتمان اسلام سیاسی نوگرا، تأثیر عمیقی بر بازنمایی هویت در جوامع اسلامی گذاشته است. این تحولات با ارائه روایتی جدید از اسلام، به چالش کشیدن هویت‌های سنتی و شکل‌دهی هویت‌های جدید مبتنی بر ارزش‌های اسلامی کمک کرده است.

ظهور گفتمان‌های رقیب

در دنیای امروز، گفتمان‌ها به عنوان مجموعه‌های پیچیده‌ای از ایده‌ها، ارزش‌ها و باورها، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری هویت فردی و جمعی ایفا می‌کنند. با گسترش ارتباطات و تنوع منابع اطلاعاتی، شاهد ظهور گفتمان‌های رقیب بسیاری هستیم که بر یکدیگر تأثیر گذاشته و به چالش می‌کشند. این تنوع و رقابت گفتمانی، به طور مستقیم بر نحوه بازنمایی هویت افراد و گروه‌ها تأثیرگذار است. گفتمان‌های سیاسی از قبیل لیبرالیسم، محافظه‌کاری، سوسیالیسم، ناسیونالیسم و... هر یک دیدگاه متفاوتی نسبت به قدرت، عدالت، آزادی و نقش دولت دارند. این گفتمان‌ها بر نحوه درک ما از شهروندی، حقوق و مسئولیت‌ها تأثیر می‌گذارند.

گفتمان‌های فرهنگی مانند سنت‌گرایی در مقابل مدرنیته، جهانی‌شدن در مقابل محلی‌گرایی، فردگرایی در مقابل جمع‌گرایی و... این گفتمان‌ها بر ارزش‌ها، هنجارها و سبک زندگی ما تأثیر می‌گذارند و به شکل‌گیری هویت‌های فرهنگی کمک می‌کنند. گفتمان‌های جنسیتی از جمله فمینیسم، مردسالاری، جنسیت‌گرایی و... این گفتمان‌ها بر نقش‌ها، قدرت و فرصت‌های زنان و مردان تأثیر می‌گذارند و به شکل‌گیری هویت‌های جنسیتی کمک می‌کنند.

گفتمان‌های مذهبی مانند اسلام، مسیحیت، یهودیت، بودیسم و... هر یک دیدگاه متفاوتی نسبت به زندگی، مرگ، خدا و اخلاق دارند. این گفتمان‌ها بر معنابخشی به زندگی و شکل‌گیری هویت مذهبی افراد تأثیر می‌گذارند. گفتمان‌های اقتصادی از جمله سرمایه‌داری، سوسیالیسم، اقتصاد مقاومتی و... این گفتمان‌ها بر نحوه تولید، توزیع و مصرف ثروت تأثیر می‌گذارند و به شکل‌گیری هویت‌های اقتصادی افراد کمک می‌کنند.

با ظهور رسانه‌های اجتماعی، افراد به راحتی می‌توانند به اطلاعات و دیدگاه‌های مختلف دسترسی پیدا کنند و در نتیجه، گفتمان‌های متنوعی شکل می‌گیرد. جهانی‌شدن باعث تعامل فرهنگ‌ها و ارزش‌های مختلف شده و در نتیجه، گفتمان‌های رقیب بیشتری پدید آمده است. تغییرات اجتماعی و سیاسی نیز می‌توانند به ظهور گفتمان‌های جدید و چالش‌برانگیز منجر شوند (Bahrampour, 1999).

در حضور گفتمان‌های رقیب، هویت افراد پیچیده‌تر و چند صدایی می‌شود. افراد مجبورند بین ارزش‌ها و باورهای مختلفی که به آن‌ها ارائه می‌شود، انتخاب کنند یا آن‌ها را با هم ترکیب کنند. گفتمان‌های رقیب، باعث می‌شوند که افراد به این نتیجه برسند که هیچ تعریف واحدی از هویت وجود ندارد و هویت یک ساختار اجتماعی و فرهنگی است که دائماً در حال تغییر است. در مواجهه با گفتمان‌های رقیب، افراد تمایل بیشتری به تقویت هویت‌های گروهی خود پیدا می‌کنند تا بتوانند در برابر دیدگاه‌های مخالف مقاومت کنند. در برخی موارد، وجود گفتمان‌های رقیب می‌تواند باعث ایجاد بحران هویت در افراد شود، زیرا آن‌ها نمی‌توانند به یک تعریف روشن و پایدار از خود دست پیدا کنند. ظهور گفتمان‌های رقیب، یک واقعیت اجتناب‌ناپذیر در دنیای امروز است. این تنوع گفتمانی، هم فرصت‌هایی برای گسترش دانش و درک متقابل ایجاد می‌کند و هم چالش‌هایی را برای حفظ انسجام اجتماعی به همراه دارد. برای مقابله با این چالش‌ها، باید به گفتگو و تبادل نظر بیشتر بین طرف‌های مختلف تشویق شویم و به دنبال یافتن راه‌هایی برای ایجاد گفتمان‌های مشترک باشیم (Hosseini, 2018).

تحولات اجتماعی و سیاسی در جهان اسلام، مانند استعمار، ناسیونالیسم، مدرنیزاسیون و انقلابات اسلامی، بر ظهور و تحول این گفتمان‌ها تأثیرگذار بوده است. تنوع تفسیرهای اسلامی و وجود مذاهب و فرقه‌های مختلف، باعث پیدایش دیدگاه‌های متفاوت در مورد اسلام و راهکارهای تحقق آن شده است. نفوذ اندیشه‌های غربی، مانند لیبرالیسم، سوسیالیسم و ناسیونالیسم، بر شکل‌گیری و تحول گفتمان‌های اسلامی بی‌تأثیر نبوده است. رقابت بین بلوک شرق و غرب در دوران جنگ سرد، بر شکل‌گیری و حمایت از برخی از این گفتمان‌ها تأثیرگذار بوده است. توسعه ارتباطات و رسانه‌ها، باعث گسترش و تعمیق رقابت بین این گفتمان‌ها شده است (Soltani, 2005).

ظهور گفتمان‌های رقیب در حوزه اسلام سیاسی، نشان‌دهنده پویایی و تحول در اندیشه اسلامی است. این گفتمان‌ها، هر کدام با تأکید بر جنبه‌های مختلف اسلام و ارائه راهکارهای متفاوت برای حل مشکلات جهان اسلام، تلاش می‌کنند تا مشروعیت خود را کسب کنند. رقابت بین این گفتمان‌ها، اگرچه می‌تواند منجر به تنش و درگیری شود، اما در عین حال می‌تواند باعث غنی‌سازی اندیشه اسلامی و شکل‌گیری گفتمان‌های جامع‌تر و فراگیرتر شود.

نتیجه‌گیری

انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، تحولی شگرف در ساختار سیاسی و اجتماعی ایران ایجاد کرد و گفتمان اسلام سیاسی نوگرا را به عنوان ایدئولوژی حاکم بر کشور تثبیت نمود. این گفتمان، با تأکید بر ارزش‌های اسلامی و انقلابی، به دنبال بازتعریف هویت ملی و دینی ایرانیان بود. اما این بازنمایی هویت، فرآیندی دینامیک و پیوسته بوده است که تحت تأثیر تغییرات جهانی و داخلی، تحولات قابل توجهی را تجربه کرده است.

گفتمان اسلام سیاسی، اسلام را به عنوان تنها راه نجات و سعادت جامعه معرفی کرده و تلاش کرده است تا تمام ابعاد زندگی فردی و اجتماعی را بر اساس آموزه‌های اسلامی تنظیم کند. برای مشروعیت بخشیدن به اهداف و سیاست‌های خود، این گفتمان به بازخوانی متون دینی و تطبیق آن با شرایط زمانه پرداخته است. اسلام سیاسی، با نقد مدرنیته غربی و لیبرالیسم، بر استقلال و خودکفایی کشور تأکید کرده و تلاش کرده است تا هویتی اسلامی و مستقل برای ایران تعریف کند.

انقلاب اسلامی، به عنوان یک رویداد تاریخی بی‌نظیر، به عنوان نقطه آغازین شکل‌گیری هویت انقلابی ایرانیان معرفی شده است. حفظ و پاسداری از آرمان‌های انقلاب، به عنوان یکی از مهم‌ترین وظایف نسل‌های جدید مطرح شده است. مبارزه با دشمنان داخلی و خارجی و حفظ دستاوردهای انقلاب، از دیگر ابعاد هویت انقلابی است.

این گفتمان، ضمن تأکید بر اسلامیت، به ایرانیت نیز توجه داشته و تلاش کرده است تا هویت ملی ایرانیان را با هویت اسلامی تلفیق کند. ایران به عنوان الگویی برای سایر کشورهای اسلامی و مستضعف معرفی شده است. به تاریخ و تمدن غنی ایران به عنوان بخشی از هویت ملی اشاره شده است.

جهانی شدن و گسترش ارتباطات، بر بازنمایی هویت در ایران تأثیر گذاشته و منجر به تنوع و پیچیدگی بیشتر آن شده است. تحولات در نظام بین‌الملل و ظهور قدرت‌های نوظهور، بر سیاست‌های خارجی ایران و در نتیجه بر بازنمایی هویت ملی تأثیر گذاشته است.

گفتمان اسلام سیاسی نوگرا تلاش می‌کند تا یک هویت دینی-ملی ایجاد کند که به‌نوعی همزمان با مفاهیم اسلامی و ملی‌گرایی سازگار باشد. این رویکرد به دنبال ایجاد یک پیوند میان دین و ملیت است که می‌تواند به تقویت انسجام اجتماعی و فرهنگی کمک کند. این نوع هویت می‌تواند به عنوان یک واکنش به جهانی‌سازی و چالش‌های فرهنگی آن تلقی شود، جایی که جوامع اسلامی در جستجوی حفظ هویت خود در برابر نفوذ فرهنگ‌های خارجی هستند.

بازسازی معنایی مفاهیم اسلام و ملی‌گرایی نشان‌دهنده تلاش برای تطبیق و هماهنگی این دو مفهوم با نیازهای روز جامعه است. این بازسازی می‌تواند به نوگرایی و پذیرش ارزش‌های دموکراتیک کمک کند، اما همچنین ممکن است با مقاومت‌هایی از سوی سنت‌گرایان مواجه شود که به تفسیرهای کلاسیک و اصول اولیه پایبند هستند.

گفتمان نوگرای اسلامی به دنبال انطباق با نیازهای مدرن است، از جمله ارزش‌های دموکراتیک، حقوق بشر، و توسعه اجتماعی. این تطابق می‌تواند به جذب نسل جوان و ایجاد یک پایگاه اجتماعی جدید کمک کند، اما همچنین ممکن است منجر به تنش‌هایی با ایده‌های سنتی و محافظه‌کارانه شود.

سنت‌گرایی به عنوان یک مانع برای گفتمان نوگرا عمل می‌کند، چرا که بسیاری از اصول و تفسیرهای سنتی ممکن است با تغییرات مدرن در تضاد باشند. این چالش‌ها می‌توانند به دوگانگی در جامعه منجر شوند، جایی که برخی افراد به سمت نوگرایی حرکت می‌کنند و دیگران بر اصول سنتی پافشاری می‌کنند.

هویت سیاسی در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا به عنوان ابزاری برای مشروعیت‌بخشی به قدرت سیاسی و تبیین موقعیت ایران در جهان عمل می‌کند. این امر نشان‌دهنده تلاش برای توجیه قدرت سیاسی از طریق ارجاع به ارزش‌ها و اصول اسلامی-ملی است. این نوع مشروعیت ممکن است در برابر انتقادات داخلی و خارجی قرار گیرد و نیازمند تقویت مستمر باشد.

بازنمایی هویت در گفتمان اسلام سیاسی نوگرا پس از انقلاب اسلامی ایران نیازمند رویکردهای چندجانبه و جامع است. در ادامه، چندین راهکار برای این منظور ارائه می‌شود:

توسعه آموزش‌های دینی و فرهنگی، آموزش می‌تواند به بازتعریف هویت دینی و ملی کمک کند.

استفاده از رسانه‌های نوین، رسانه‌های اجتماعی و دیجیتال ابزارهای مؤثری برای بازنمایی هویت هستند. ایجاد پلتفرم‌های آنلاین که در آن افراد بتوانند تجربیات و نظرات خود را درباره هویت اسلامی-ایرانی به اشتراک بگذارند و بحث‌های سازنده‌ای را آغاز کنند.

توجه به تنوع فرهنگی، ایران کشوری با تنوع فرهنگی است و باید این تنوع در گفتمان هویتی مورد توجه قرار گیرد. ترویج فرهنگ احترام به تنوع قومی و مذهبی و تأکید بر همزیستی مسالمت‌آمیز به عنوان بخشی از هویت ملی.

تأکید بر مشارکت سیاسی، مشارکت سیاسی می‌تواند به تقویت احساس هویت و تعلق به جامعه کمک کند.

بازتعریف اصول اسلامی با رویکرد نوگرا، بازتعریف اصول اسلامی به گونه‌ای که با نیازهای روز جامعه همخوانی داشته باشد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Ahmadi, A. A. (2008). *The Discourse of the Islamic Revolution in Iran*. Institute for Humanities and Cultural Studies.
- Ali Bakhshi, A. (2014). *The Relationship Between the Political Thought of Intellectual Currents Within the Contemporary Islamist Movement and the Political Thought of the Islamic Revolution in Iran*. Imam Khomeini Research Institute and Islamic Revolution.
- Bahrampour, S. b. (1999). *An Introduction to Discourse Analysis: Discourse and Discursive Analysis*. Farhang-e Gofte-man.
- Bashir, H. (2006). *Discourse Analysis: A Window to Uncover the Untold*. Imam Sadegh University.
- Basiri, M. A., Najafi, D., & Afshari, A. (2016). Political Islam and the Islamic Revolution in Iran. *Politics (Tarbiat Modares University)*(11).
- Behrouzlak, G. (2007a). *Globalization and Political Islam in Iran*. Institute for Culture and Islamic Thought.
- Behrouzlak, G. (2007b). Political Islam and Contemporary Islamism. *Pegah-e Howzeh Quarterly*(209).
- Besharat, M. (2017). *Intellectual-Political Currents After the Islamic Revolution and the Duality of Tradition and Modernity in Iran*. Allameh Tabataba'i University.
- Castells, M. (1997). *The Power of Identity*. Blackwell.
- Dreyfus, H. (1997). *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*. Ney Publishing.
- Ehteshami, A. (1994). *Islamic Fundamentalism and Political Islam Issues in World Politics*. Macmillan Press.
- Enayat, H. (1983). *Modern Islamic Political Thought*. Kharazmi Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-16765-4>
- Enayat, H. (1986). *Modern Islamic Political Thought: The Response of the Shi'i and Sunni Muslims to the Twentieth Century*. London.
- Faraji, K. (2013). *The Discourse of Power and Religious Reformation in Post-Islamic Revolution Iran* Payam Noor University of Tehran Province, Tehran West Center].
- Feyzabadi, R. (2013). Genealogy of the Concept of Identity in the Political Discourses of Contemporary Iran. *Journal of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad*, 1-33.
- Foucault, M. (2019). *The Archaeology of Knowledge*. Markaz Publishing.
- Hosseini, S. M. (2018). *The Impact of Modernist Political Thought on the Emergence and Formation of Political Islam in Pahlavi-Era Iran: A Case Study of the Fadaiyan-e Islam* Tabriz University, Faculty of Law and Social Sciences].
- Hosseinizadeh, M. A. (2015). *Political Islam in Iran*. Mofid University Press.
- Hosseinizadeh, S. M. A. (2004). Discourse Theory and Political Analysis. *Political Science Journal*, 7(28).
- Jamshidi Rad, M. S., & Mahmoudpanahi, S. M. R. (2012). The Concept of Political Islam in the Islamic Revolution of Iran. *Islamic Revolution Research Journal*, 2(5), 127-149.
- Jenkins, R. (1996). *Social Identity*. Routledge.
- Khaki, H. N. (2013). The Role of Islamic Humanities in the Sub-Discourse of Reformist Political Islam and Its Critique. *Quarterly Journal of Archives*(338).
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2023). *Hegemony and Socialist Strategy*. Sales Publishing.
- Lawer, S. (2008). *Identity: Sociological Perspectives*. Policy Press.
- Nasiri, M. (2008). *Islam and Modernity*. Ketab-e Sobh Publications.
- Pour Ahmadi Meybodi, A., & Zolfaghari, A. (2015). Types of Political Islam Models and Their Interaction with Global Politics. *Quarterly Journal of Political and International Approaches*, 6(3), 9-35.
- Rahnema, A., & Nomani, F. (1990). *The Secular Miracle, Religion, Politics and Economic Policy in Iran*. London and New Jersey.
- Rezvan, S. (2019). *Contemporary Political Islam*. Mofid University Press.
- Roy, O. (1999). *The Experience of Political Islam*. Sadra International Publishing Center.
- Safari, A. (2013). *The Emergence of Political Islam Concepts in Contemporary Iran (1941-1979)*. Ney Publishing.
- Soltani, S. A. A. (2005). *The Power of Discourse and Language: Mechanisms of Power Flow in the Islamic Republic of Iran*. Ney Publishing.
- Tajfel, H. (1978). *Differentiation Between Social Groups*. Academic.